

Bernard Jaško a spol.

odpor proti komunizmu v ZNB

Mgr. Vladimír Palko (1981)

absolvent Filozofickej fakulty Trnavskej univerzity
pracuje v Ústave pamäti národa

V období od roku 1948 do roku 1989 sa pod taktovkou Komunistickej strany Československa a jej podriadených inštitúcií – Štátnej bezpečnosti, súdov a prokuratúry – konštruovali obvinenia, spriadali siete proti vnútornému a vonkajšiemu nepriateľovi, odsudzovali sa na dlhoročné tresty či tresty smrti z politických dôvodov bezúhonní občania ČSR. Hlavným nepriateľom komunistickej moci sa stala cirkev kvôli odmietaniu komunistickej ideológie a spolupráce s touto mocou.

Štátne štruktúry, ovládané od februára 1948 Komunistickou stranou Československa, sa pokúšali rôznymi spôsobmi oslabiť vplyv cirkvi, spočiatku dochádzalo aj k pokusom o dohodu s jej najvyššími predstaviteľmi. Boli to však iba pokusy pro forma, pretože komunisti plánovali cirkev zničiť úplne a nahradiť ju národnou cirkvou, ktorú by kontrolovali. Mali jasnú predstavu o spôsobe, akým to vykonajú, a to pomocou inštitúcií, ktoré sú inak odporou

demokratických spoločností – justície a polície (najmä jej štátnobezpečnostnej zložky) a tiež vytvorením Katolíckej akcie, ktorá mala v pozícii štátnej cirkvi prevážiť rímskokatolícku a gréckokatolícku cirkev.

Vrcholom vykonštruovaných obvinení voči cirkevným predstaviteľom bol proces s tromi slovenskými biskupmi – Pavlom Gojdičom, Jánom Vojtaššákom a Michalom Buzalkom v roku 1951, v ktorom odsúdili Gojdiča a Buzalku na doživotie a Vojtaššáka na 24 rokov väzenia. Vykonštruovaný proces so skupinou Bernard Jaško a spol. bol úzko spätý s osudom biskupa Michala Buzalku, a zároveň bol namierený proti príslušníkom Zboru národnej bezpečnosti, ktorí odmietali nastupujúce praktiky svojich nadriadených. ZNB bol pre komunistickú stranu „výkladnou skriňou“, ktorá mala byť vzorom pre celú štátnu správu. Bol z hľadiska kontroly a moci inštitúciou, ktorú bolo nevyhnutné ovládnuť čo najskôr a čo najkompletnejšie ju obsadiť svojimi ľuďmi, čo sa nakoniec aj podarilo.

Proces s B. Jaškom a spol. bol tiež reakciou vedenia bezpečnostných zložiek na IX. zjazd KSČ z 9. – 29. mája 1949, ktorého závery boli jednoznačné – v dôsledku zahraničnopolitickej izolácie, pokusov západných spravodajských služieb získavať spolupracovníkov v štruktúrach,

ktoré považovali komunisti za výlučnú sféru svojho vplyvu, a tiež v dôsledku emigrácie odporcov komunistického režimu, pocitu ohrozenia zo strany cirkvi sa zjazd uzniesol na zostrení triedneho boja a zápasu proti vnútornému nepriateľovi. Ten mal charakter potláčania všetkých prejavov nespokojnosti s komunistickým režimom a jeho predstavitelia sa nezdáhali použiť akýkoľvek prostriedok na zastrašenie svojich odporcov. A to najmä v ZNB a ŠtB, kde bol predpoklad, že budú poslušným nástrojom centrálne ovládaným komunistickými štruktúrami. ZNB však v tej dobe tento predpoklad spĺňal oveľa menej ako komunisti vyžadovali.

Slovenská časť ZNB a ŠtB boli pod kontrolou tzv. Bezpečnostnej päťky ÚV KSS, ktorá rozhodovala napr. o opatreniach proti príslušníkom bezpečnostných zložiek, ktorí odmietli podpísať Ohlas Katolíckej akcie. Tých potom odvolávali z veliteľských funkcií, degradovali, či prepúšťali zo ZNB. Na druhej strane pre tých príslušníkov ZNB a ŠtB, ktorí prejavili iniciatívu alebo sa osvedčili v potláčaní nepokojov vyvolaných proticirkevnými postupmi KSČ, bola pripravená finančná odmena a kariérny postup.

Bernard Jaško a spol. bol od nástupu komunistického režimu najväčším vykon-

štruovaným procesom, v ktorom boli súdení príslušníci Zboru národnej bezpečnosti. Štátny prokurátor v ňom obžaloval dvadsiatich dvoch obvinených zo zločinov vyzvedačstva, podvodu, ohrozenia obrany republiky, zneužitia služobnej moci, neoznámenia trestného činu, prípravy úkladov, velezrady, pomoci pri zločine neoprávneného opustenia územia republiky a v jednom prípade nedovoleného ozbrojovania. Je však najmä svedectvom o dvoch justičných vraždách, ktoré slúžili ako odstrašujúci príklad pre štátne bezpečnostné zložky. S rozsudkom vyneseným 9. novembra 1949 v prípade skupiny B. Jaško a spol. boli oboznámení všetci príslušníci ZNB a ŠtB a bol predmetom školení osvetových dôstojníkov.

Bernard Jaško

(nar. 22. apríla 1923) pochádzal z robotníckej rodiny v Černovej, kde absolvoval ľudovú školu a následne tri triedy meštianskej školy v Ružomberku. Po absolvovaní základnej vojenskej služby a krátkej práci v textilnej továrni v Rybárpoli sa 29. augusta 1944 zapojil do Slovenského národného povstania. Po jeho potlačení sa ukrýval a neskôr vstúpil do radov Československej armády. Od 2. mája 1946 pôsobil v ZNB v poriadkovej službe v Bratislave, pol roka ako lyžiar vo Veľkej Lomnici. Od 2. januára 1949 pracoval v ďalekopisnej ústredni štátnobezpečnostného odboru na Povereníctve vnútra. 30. júna 1949 bol zadržaný a zaistený na KV ŠtB Bratislava.

Pavol Kalinaj

sa narodil 23. októbra 1915 v Bijacovciach pri Levoči ako jedno z piatich detí. Pracoval ako paholok v Kolbachoch, neskôr po prezenčnej vojenskej službe absolvoval s vyznamenaním poddôstojnícku školu. 1. novembra 1939 nastúpil do služby ako četník v Bratislave. Od 15. apríla 1940 pracoval na Hlavnom veliteľstve žandárstva v Bratislave. V tomto období u seba schovával Alexandra Starka a iných židovských utečencov, ktorým poskytoval základné prostriedky na živobytie a vybavil im aj nové občianske legitimácie. Na nátlak Gestapa bol 27. januára 1942 na základe podozrení z pomáhania židovským spoluobčanom prepustený ako nespoľahlivý. Po vojne sa oženil s Klárou Klubertovou, učiteľkou, s ktorou mal jedno dieťa. Od roku 1946 do svojho zatknutia 30. júna 1949 vykonával kancelársku službu na Miestnom veliteľstve ZNB v Bratislave.

V tomto procese boli hlavnými obžalovanými príslušníci ZNB B. Jaško, P. Kalinaj a Pavol Hajdin. B. Jaško počas obsluhy ďalekopisu prichádzal do styku s utajovanými informáciami, ktorých obsah sa veľakrát týkal pripravovaných alebo už vykonaných represálií voči kňazom, reholiam či vysokému kléru. O týchto informáciách často diskutoval s Hajdinom a Kalinajom. Všetci boli rímskokatolíckeho vyznania, preto sa aj napriek hroziacim prísnyim postihom rozhodli informovať a varovať cirkevných predstaviteľov. Spojkou medzi biskupom Michalom Buzalkom a policajtmí bol Kalinajov dobrý známy Štefan Uhrín, doktor práv, ktorý pracoval na ministerstve dopravy ako prednosta sociálneho oddelenia. Uhrín už po svojom odsúdení musel vypovedať aj proti M. Buzalkovi, a naopak, Buzalka dodatočne proti Uhrínovi. Výsluchmi zlomený biskup potvrdil vyšetrovateľom, že mu Š. Uhrín priniesol správu o odposluchu a sledovaní biskupskej konferencie v Starom Smokovci, o sledovaní niektorých kňazov a bývalého povereníka Horáka, ktorého bolo treba o tejto skutočnosti upovedomiť. Pavol Hajdin vo výpovedi na KV ŠtB uviedol, že už od r. 1938 odpočúval na telefónnej ústredni rozhovory, ktoré si poznamenával na papier a rozprával sa o ich obsahu s kolegami J. Blažekom, a tiež s Jánom Dugovičom a Lukášom Fabiánom. B. Jaško dával Uhrínovi ďalekopisné správy v troch formách, a to buď originál, ktorý musel neskôr vrátiť, alebo vo forme ručného odpisu, ktorý robil z ďalekopisov v ubytovni s odôvodnením pre kolegov, že musí dokončiť prácu, ktorú na pracovisku nestihol. Poslednú várku správ v noci z 29. na 30. júna získal tým, že zapojil ďalekopis tak, aby jednu správu písali dva stroje. Treba poznamenať, že o Jaškovej činnosti vedelo príliš veľa ľudí, aby to bolo preňho bezpečné. On sám si to nepripúšťal, ale Kalinaj s Hajdinom predpokladali, že môže dôjsť k jeho prezradeniu, preto ho súrili k odchodu do zahraničia. Všetky ďalekopisy mal odnieť so sebou. Jaško nebol tomuto plánu naklonený, nakoniec však pochopil, že inej cesty niet. Chybou bolo, že o svojom úmysle opustiť územie ČSR informoval príliš veľký okruh ľudí. Od kolegu Štefana Stanislava sa Jaško dozvedel, že iný kolega, Vojtech Molota sa chystá utiecť do zahraničia. Skontaktoval sa s Molotom a dohodol sa s ním, že tento útek uskutočnia 2. mája 1949. Molota sa však na útek nestihol pripraviť a odložil ho na neurčito. Keď sa to Kalinaj dozvedel, navrhol Jaškovi prechod hraníc

“Zachovalo sa niekoľko svedectiev o krutom zaobchádzaní s niektorými členmi vykonštruovanej skupiny B. Jaško a spol.”

v poštovom aute, čo zasa odmietol Jaško ako príliš riskantné. Ďalší variant úteku si Jaško vymyslel sám. Navštívil v službe svojho známeho Juraja Harbuláka, ktorý slúžil v plavebnom oddelení v Bratislave, a zisťoval si uňho, či by ho nemohol prepraviť on v čo najbližšom čase. Harbulák to odmietol kvôli obavám zo svojho nadriadeného. Jaškovi sa načrtávalo ešte niekoľko možností na prechod hraníc, ale jedna po druhej stroskotávali. V júni 1949 sa mu naskytla možnosť prechodu cez známeho Pavla Brtoša z Černovej, ktorý mu sprostredkoval stretnutie s dvoma mužmi v Petržalke, ktorých mená sa nedozvedel. Dohodol sa s nimi, že uskutočnia prechod, ale na presnom dátume sa nedohodli. Na druhý deň prišiel s touto alternatívou za Molotom, ktorý ho ale opäť odhovoril. Molota neskôr na ŠtB vypovedal, že nechcel odísť, pretože mal zdravotné problémy a chystal sa ženiť. Nakoniec si Jaškov prechod hraníc zobral na starosť Pavol Hajdin. Jeho známy Jozef Macek bol pašerák a práve mu končil výkon trestu. Hajdin s ním 27. júna 1949 dohodol všetky podrobnosti prechodu, ktorý sa mal uskutočniť 1. júla 1949. Macek s Jaškom sa mali stretnúť za školskou záhradou v Moravskom Sv. Jáne, a potom preplávať Moravu v gumovom člene alebo ju v prípade nízkeho stavu prebrodiť. K tomu už nedošlo, Jaško bol deň pred tým zadržaný v ubytovni ZNB.

Zachovalo sa niekoľko svedectiev o krutom zaobchádzaní s niektorými členmi vykonštruovanej skupiny B. Jaško a spol. Dnes je už všeobecne známe, že vyšetrovatelia kvôli tlaku svojich nadriadených používali psychické a fyzické násilie ako prostriedok na zvýšenie efektivity svojej práce. Pavol Kalinaj bol niekoľko dní po zatknutí odovzdaný z KV ŠtB Bratislava do Vojenskej nemocnice. Podľa lekárskeho nálezu z väzenskej prehliadky mal zlomené rebrá, bol liečený

aj na obojstranný zápal ľadvín a zápal pľúc. Príčiny zlomenín lekárska správa neuvádza, je však veľmi pravdepodobné, že išlo o následky zranení, ktoré utrpel počas väzby. Po jeho čiastočnom uzdravení však neabsolvoval podľa odporúčaní doktorov ďalšie potrebné liečenie nervov a dýchacích ciest, ale bol poslaný späť do väzby.

BERNARD JAŠKO

bol tri dni po zatknutí hospitalizovaný so zlomeninou dolnej končatiny, ktorú utrpel pri páde z druhého poschodia. Vyšetrovateľ do protokolu uviedol, že Jaško z okna vyskočil, je však známe z iných svedectiev, že vyšetrovatelia vyšetrovancov z okien vyhadzovali. Pripustiť môžeme aj verziu, že išlo o pokus o útek, pretože Jaško sa pokúsil ujsť aj pri zatýkaní, keď vykopol zamknuté vedľajšie dvere na umyvárke, kam ho príslušníci ŠtB pustili napiť sa. Neskôr bol v Štátnej nemocnici v Bratislave na klinike pre nervové a duševné choroby liečený na diagnózu „reaktívna depresia“.

ADOLF LISITZSKÝ

Ďalší člen vykonštruovanej skupiny. Bol tiež podrobený neľudskému zaobchádzaniu a fyzickému i psychickému týraniu. Bol mučený a bitý obuškami, mal tržné rany na chrbte, čo potvrdil aj MUDr. Dušan Líbik a MUDr. Ferdinand Hledík, ktorí A. Lisitzského vo väzení ošetrovali. Paradoxne, ani oni dvaja tam neboli dobrovoľne, ale ako väzni. Lisitzského tiež raz v noci príslušníci ŠtB vyviezli autom do kameňolomu, vodili ho tam so zviazanými očami a nútili ho podpísať zápisnicu, tvrdiac, že majú povolenie ho zastreliť, pričom mu strieľali nad hlavou.

STANISLAV LADISLAV GRANEC

vypovedal o svojom vypočúvaní už na hlavnom pojednávaní a aj pred rehabilitačným súdom v r. 1967. Vypočúvanie trvalo dva dni. Sedel na stoličke chrbtom k dverám, pričom sa nesmel obrátiť. Do miestnosti okrem zapisovateľa a vyšetrovateľa prišlo a odišlo viac ľudí. Keď nechcel podpísať zápisnicu, zapisovateľ sa mu vyhrážal, že budú postupovať iným spôsobom ako dovtedy. V noci v cele počul zúfale výkriky „Zabíjajú ma!“ a pod., a k celkovej atmosfére strachu prispievali nápisy na stenách cely, písané krvou. Keď nechcel podpísať druhú zápisnicu, jeden z prichádzajúcich neznámych

príslušníkov ŠtB ho chytil pod krk a triasol ním. Zapisovateľ (neskôr Granecom identifikovaný ako Pavol Misál, ktorý vypracoval k tomuto prípadu znalecký posudok pre Povereníctvo vnútra, a pred podaním žaloby ŠtB prejednával prípad s Generálnou prokuratúrou – s JUDr. Jánom Feješom a generálom Antonom Rašlom) sa mu vyhrážal, že ak zápisnicu (tretiu) nepodpíše, zdochne tam ako pes.

JOZEF BLAŽEK

uviedol, že zápisnicu z 11. júla 1949, ktorú nikdy nečítal, podpísal „preto, že bolo na mne páchané fyzické násilie, a síce orgánmi, ktorí boli prítomní pri mojom výsluchu. Ich mená nepoznám. Počas výsluchu títo orgánovia ma fackali, bili a keď ma vyzuli z topánok, obuškami ma bili po chodidlách. Preto som zápisnicu vtedy t. j. 11.7.1949 podpísal.“)

VOJTECH MOLOTA

tvrdil, že zápisnicu o svojej výpovedi podpísal bez použitia donucovacích prostriedkov, no počas liečby a v stave duševného zrútenia. Jej obsah nepoznal, pretože ju nečítal, ani mu prečítaná nebola.

VŠETCI OBŽALOVANÍ

v tomto vykonštruovanom procese boli obvinení podľa paragrafov zákona na ochranu ľudovodemokratickej republiky 231/48, schváleného parlamentom 6. októbra 1948. Je to zákon, ktorý nahradil dovtedajší zákon na ochranu republiky č. 320/1940 zb. z., resp. č. 50/1923 Zb. pre ČR. Tieto nedostatočne postihovali „zločiny politickej povahy“, pre ozbrojené zločiny bol zaujímavý štvrtý východiskový bod návrhu zákona 231/48, ktorý mal „trestne postihnúť príslušníkov brannej moci, ktorí sa dajú do služieb armád iných štátov, ktorých režim je v protiklade s ľudovodemokratickým režimom v ČSR“. Zákon 231/48 svojim znením dával možnosť justícii inscenovať procesy s vopred známym výsledkom, o ktorom rozhodovala politická moc. Tiež umožňoval skrývať aroganciu a brutalitu komunistického režimu za rúskom legálnosti.

Z priebehu súdneho procesu so skupinou Jaško a spol. sa nezachoval nijaký písomný či zvukový záznam, existuje len komentár sudcu v rozsudku z 9. novembra 1949. Svedectvá Jaška a Kalinaja boli protichodné. Ani po brutálnom

vypočúvaní a väzbe neboli vyšetrovatelia schopní zlomiť Pavla Kalinaja. Aj keď fyzicky úplne na dne, Kalinaj pred senátom poprel akúkoľvek svoju vinu. Potvrdil, že sa poznal s Dr. Štefanom Uhrínom, aj že spolu diskutovali o politických otázkach, ale len o takých, ktoré boli voľne prístupné v tlači. Odmietol tvrdenia, že by vedel o nejakých ďalekopisoch, ktoré by Jaško ukradol z pracoviska, alebo o jeho plánovanom úteku do zahraničia. Tiež odmietal obvinenia z prezrádania štátneho tajomstva.

ŠTEFAN UHRÍN

nepreukázal takú veľkú odolnosť voči praktikám ŠtB a priznal, že bol dohovorený s Kalinajom, že budú upozorňovať známych farárov, keď bude ŠtB proti nim niečo chystať. Tiež prevzal od B. Jaška v niekoľkých obálkach ďalekopisy s tým, že ich odošle do Viedne prostredníctvom Adolfa Lisitzského, čo sa však nestalo. Prvú obálku Uhrín neodoslal, ale Jaškovi povedal, že je už v Rakúsku. Ostatné obálky odoslať odmietol, mal ich u seba len v úschove. Neskôr si ich Jaško vyzdvihol, okrem tej prvej, tú našli príslušníci ŠtB u Uhrína pod uhlím. Uhrín sa pred senátom bránil, že nevedel, aký je obsah obálok a poprel, že by sa bol dohodol s Jaškom a Kalinajom na zbieraní ďalekopisných správ. Uhrínova výpoveď javila podobné znaky ako Kalinajova – nepriznať nič, čo by mohlo ohroziť kňazov alebo niekoho zo spoluobvinených. V zápisnici o výpovedi na KV ŠtB je Uhrínove svedectvo o dvoch návštevách u biskupa Buzalku. Okrem informácie o odpočúvaní konferencie v Starom Smokovci mu dal aj ďalekopisnú správu, ktorá obsahovala príkaz inštrukcie pre štátnu bezpečnosť, aby sledovali celú pastoračnú činnosť kňazov a zisťovali, či počas nej nevyvíjajú protištátnu činnosť. Š. Uhrín vypovedal aj o viacerých rozhovoroch s P. Kalinajom. Ten ho informoval o lokálnych bezpečnostných opatreniach z dielne ZNB a o správe s rozkazom, že sa nemajú zatýkať takí kňazi, ktorí sú u veriach obzvlášť obľúbení alebo majú na nich veľký vplyv. V Bratislave prichádzal do úvahy dekan Augustín Pozdech a špirituál seminára Dr. Holovič. Priniesol mu ešte správy s menami kňazov z rôznych miest Slovenska, o ktorých mala bezpečnosť informácie, že by súhlasili s Katolíckou akciou alebo by podpísali ohlas. Podľa výpovede Uhrína chcel P. Kalinaj odovzdať túto správu osobne biskupovi Vojtaššákovi.

Pri vytváraní tohto procesu vyšetrovatelia spojili tri nezávislé skupiny, ktorých členovia sa medzi sebou nepoznali, alebo len jeden zo skupiny poznal niekoho z druhej. Prvá – B. Jaško, P. Kalinaj, Š. Uhrín, P. Hajdín a ich kolegovia zo ZNB, druhá – Adolf Lisitzský, Stanislav L. Granec, J. Gašperík, Š. Svetský a F. Krejčí, a tretia skupina prevádzáčov. Členov prvej a druhej skupiny spájala len osoba Dr. Lisitzského, ktorý poznal Štefana Uhrína, ale už nikoho iného z prvej skupiny. Druhá skupina okolo A. Lisitzského mala jedného spoločného menovateľa – Vladimíra Granca, tajomníka bývalého povereníka P. Blahu, ktorý emigroval do Švajčiarska v januári 1948 a tam podľa ŠtB vstúpil do služieb americkej CIC (Counter Intelligence Corps – vojenská tajná služba). Odtiaľ potom posielal otázky Lisitzskému, F. Krejčímu, J. Gašperíkovi a Š. Uhrínovi prostredníctvom študenta hotelovej školy Štefana Svetského, ktorý ich preniesol v upravenom holiacom strojčeku. Tieto otázky sa zameriavali na odbory, v ktorých pracovali. Odpovede však vypracoval iba Uhrín, a ani tie neboli nikdy poslané do Švajčiarska. Obzvlášť nespravodlivé boli obvinenia vznesené proti otcovi V. Granca, ktorý zoznámil J. Gašperíka s Lisitzským.

SÚDNY PROCES

prebehol v utajení 4. – 7. novembra 1949 v Justičnom paláci v Bratislave. Na čele senátu Štátneho súdu bol pplk. Dr. Ladislav Breuer. Obžalobu podával vojenský prokurátor Anton Rašla, na súde bol však prítomný zástupca Štátnej prokuratúry Vojtech Hetényi.

Senát odsúdil B. Jaška a P. Kalinaja na trest smrti obesením, P. Hajdína na 20 rokov, Š. Uhrína na 18 rokov, A. Lisitzského na 8 rokov a J. Blažeka na 12 rokov, L. Fabiána na 7 rokov, J. Dugoviča na 5 rokov, S. L. Granca na 4 roky, J. Harbuláka na 2 a pol roka, J. Muranicu

na 2 roky, F. Krejčího na pol roka, L. Sokola na 6 rokov a J. Tučeka na 8 rokov väzenia, tiež im bola zhabaná časť majetku alebo celý, príslušníci ZNB boli degradovaní, vylúčení z vojska a boli im odobraté čestné odznaky, vyznamenania a občianske práva na 5 – 10 rokov.

Senát v tom istom zložení so zástupcom štátnej prokuratúry Dr. Vojtechom Hetényim v ten istý deň na neverejnom zasadnutí rozhodoval o odporučení odsúdených Kalinaja a Jaška na milosť a o adekvátnom treste, ak by im bola udelená milosť. Súdny senát sa „jednohlasne uzniesol obidvoch odsúdených doporučiť k milosti“²⁾, pre Jaška navrhol náhradný trest doživotnej trestnice a pre Kalinaja trest 25 rokov trestnice. Všetci odsúdení sa v zákonnej lehote prostredníctvom svojich právnych zástupcov odvolali proti rozsudku.

Tak isto sa odvolal aj zástupca Štátnej prokuratúry v Bratislave (O. Ujhelyi), ktorý žiadal vyššie tresty pre odsúdených, zhabanie celého majetku Š. Uhrínovi, A. Lisitzskému, P. Hajdinovi, J. Blažekovi, J. Dugovičovi a S. L. Grancovi a zrušiť oslobodzujúce rozsudky v prípadoch V. Molotu, Š. Stanislava, B. Fagu, J. Rydzého a Š. Svetského. Najmä však žiadal zvýšenie trestu pre Dr. Lisitzského, ktorý bol hlavnou postavou, a mal dodávať informácie cez V. Granca Michalovi Zibrínovi z CIC, a aj pre

J. Blažeka, F. Krejčího, L. Sokola a J. Tučeka, u ktorých bola konkurencia viacerých trestných činov a ziskuchtivosť.

Jaškova žiadosť o milosť bola písaná zúfalým tónom, z ktorého bol cítiť jeho strach z trestu smrti.

Uviedol rôzne poľahčujúce okolnosti a ľutoval svoje činy. P. Kalinaj už vo svojej žiadosti o milosť nepôsobil tak suverénne ako pred súdom. Priznal, že varoval duchovných pred pripravovanými represáliami, čoho sa dopustil „z nesprávneho chápania náboženského presvedčenia, že ako príslušník cirkvi považoval za svoju morálnu a náboženskú povinnosť pomáhať duchovným a upozorňovať ich na opatrenia bezpečnostných orgánov smerujúcich proti nim, takže sa stal pre svoju náboženskú zanietenosť obeťou svojej zlej výchovy“³⁾

Všetky vynesené tresty smrti prechádzali posudzovaním komisiami zloženými z najvyšších straníckych a štátnych úradníkov. Do jesene roku 1950 to bola Bezpečnostná komisia ÚV KSČ, potom špeciálna komisia na čele s ministrom spravodlivosti Š. Raisom a ministrom národnej bezpečnosti L. Kopřivom. Tá neodporučila milosť Jaškovi a Kalinajovi na zasadnutí dňa 18. októbra 1950. Predtým sa na prípade B. Jaška a spol. prejavili odporúčania povereníka spravodlivosti Júliusa Viktoryho, ktorý prostredníctvom šéfa prezídia Povereníctva spravodlivosti Michala Gera vyjadril svoj kladný postoj k vykonaniu určených trestov smrti. Exemplárne potrestanie bolo podľa neho nevyhnutné, lebo išlo už o druhý prípad, v ktorom sa „zahraničnej reakčnej emigrácii“ podarilo získať pre spoluprácu osoby z orgánov ZNB (prvým bol prípad Albert Púčik a spol.). Ukázala sa potreba prejať rozhodnosť nielen vo vynášaní rozsudkov, ale aj v ich vykonaní, „lebo prípadné omilostenie mohla by reakcia považovať za slabosť a ústupok“⁴⁾, Senát najvyššieho súdu v Prahe pod vedením Eugena Wagnera zamietol všetky odvolania, zrušil štyri oslobodzujúce rozsudky pre V. Molotu, Š. Stanislava, J. Rydzého a B. Fagu. Tresty boli zvýšené S. L. Grancovi na 10 rokov väzenia, Štefanovi Uhrínovi na 30 rokov

väzenia, A. Lisitzskému bol trest zvýšený na 12 rokov väzenia, Jozefovi Blažekovi na 15 rokov väzenia, Ladislavovi Sokolovi na 10 rokov a Jozefovi Tučekovi najvyšší súd zvýšil trest na 12 rokov. Š. Svetský bol po svojom návrate zo Švajčiarska po výzve ministerstva vnútra odsúdený v osobitnom procese na desať rokov väzenia za vyzvedačstvo. Tresty smrti pre Jaška a Kalinaja boli najtragickejšie pre ich rodinných príslušníkov. Žiadosti o milosť prezídiu Najvyššieho súdu v Brne poslala matka B. Jaška Anna, manželka P. Kalinaja Klára a jeho nevlastný brat Ján Sekáč, vojnový veterán. A. Jašková cestovala aj do Prahy za prezidentom Gottwaldom osobne prosiť o milosť pre svojho syna. Prezident ju neprijal. Poprava bola vykonaná 17. februára 1951 o 4:55 na nádvorí Krajskej súdnej väznice v Bratislave. B. Jaško na popravisko vystúpil bez cudzej pomoci, ale P. Kalinaj, ktorý bol v katastrofálnom zdravotnom stave, musel byť na popravisko vyneseny. V ten istý deň sa tam konala aj poprava odsúdených z procesu Albert Púčik a spol., kam patrili aj príslušníci ZNB Rudolf Lančarič. Dňa 28. marca 1964 prejednálo Prezídium Najvyššieho súdu v Prahe na čele s Dr. Jozefom Literom sťažnosť pre porušenie zákona, podanú generálnym prokurátorom v trestnej veci proti Štefanovi Svetskému a rozhodlo tak, že sťažnosť zamietlo. Senát dospel k záveru, že dôkazy o Svetského vine, ktoré boli rozhodujúce pri jeho odsúdení Najvyšším súdom z 12. marca 1951, boli vyťažené jedine z administratívnych výpovedí, ktoré boli získané použitím nezákonných vyšetrovacích metód. Vyšetrovaním prípadu orgánmi inšpekcie Ministerstva vnútra sa zistilo, že s najvyššou pravdepodobnosťou boli tieto vyšetrovacie metódy použité v prípade Š. Svetského aj A. Lisitzského a ovplyvnili obsah ich výpovedí. Vyšetrovatel ŠtB nevyhlásil, že sa druhý príslušník ŠtB, prítomný pri vypočúvaní Svetského, neuchýlil k násiliu.

Aj A. Lisitzský svedčil, že jeho výpoveď zo 14. júla 1949 na KV ŠtB v Bratislave je nepravdivá, lebo bola vynútená zo strany vyšetrovateľov pracovníkov fyzickým nátlakom. Toto jeho tvrdenie bolo podložené výpisom z knihy chorých z júla 1949, keď bol Lisitzský ošetrovaný väzenským lekárom, ktorý si aj s odstupom času jeho zranenia pamätal a pomerne podrobne opísal. Záver inšpekcie Ministerstva vnútra znel, že sa

nepodarilo zistiť totožnosť vyšetrovateľa, ktorý vypočúval A. Lisitzského. Súd uznal aj Svetského aj Lisitzského argumenty a rehabilitoval ich. V januári 1967 začala Inšpekcia MV vyšetrovanie prípadu Jaško a spol. Veľkú zásluhu na tom mal S. L. Granec, ktorý po svojom prepustení v júni 1956 všetkými možnými spôsobmi bojoval o obnovenie procesu a svoju rehabilitáciu. Postupne si vyšetrovatelia predvolali príslušníkov ŠtB, ktorí sa podieľali na vypočúvaní členov skupiny. Vypočutí boli vyšetrovatelia Pavol Misál, Jozef Matkovčik, Pavol Paulík, František Gubiš, Peter Slabej a Jozef Grunský. Najotvorenejšie svedectvo podal Slabej. Lisitzského dodali z operatívneho oddelenia v takom stave, že musel ísť rovno do nemocnice. Poprel, že by on alebo J. Grunský použili proti Lisitzskému násilné vyšetrovacie metódy. Pri osobnej konfrontácii Lisitzský Slabeja nespoznal. Grunský k tomu dodal, že osoby zatknuté pre protištátnu činnosť už len došetrovali a spracovávali proti nim trestné oznámenia. Na operatívnom oddelení boli v tom čase zaradení Ján Kriško, Jozef Šepela, Ignác Čapla a Adolf Předák, ale ani jeden z nich sa pred inšpektorov Ministerstva vnútra nedostavil.

Po páde komunistickej moci a „nežnej revolúcií“ v novembri 1989 boli prijaté legislatívne zmeny, ktorých účelom bolo rehabilitovať ľudí odsúdených počas trvania komunistickej diktatúry. Preto bol v roku 1990 prijatý zákon o súdnej rehabilitácii, vďaka ktorému sa zrušili aj nespravodlivé rozsudky vykonávané procesov. Vyšší vojenský súd v Trenčíne 30. novembra 1990 rehabilitoval bývalých príslušníkov ZNB B. Jaška, P. Kalinaja, P. Hajdina, J. Blažeka, L. Fabiána a J. Dugoviča. Ten istý súd rehabilitoval 11. decembra 1990 J. Muranicu, J. Harbuláka, V. Molotu, Š. Stanislava a J. Rydzého. Dňa 3. júna 1991 Krajský súd v Bratislave zastavil trestné stíhanie Š. Uhrína in memoriam a rehabilitoval L. Sokola a S. L. Granca. Dňa 8. decembra 1997 bol rehabilitovaný J. Hiravý uznesením Vyššieho vojenského súdu v Trenčíne.

Skutky B. Jaška a P. Kalinaja sa dočkali ocenenia vlády a prezidenta Slovenskej republiky. Podľa uznesenia vlády zo 16. júna 2004 bol obidvom pri príležitosti 12. výročia schválenia Ústavy Slovenskej republiky udelený Rád Ľudovíta Štúra III. triedy in memoriam. Vyznamenania

prevzali: za Bernarda Jaška jeho sestra Mária Laučeková z Černovej a za Pavla Kalinaja jeho dcéra Beatrix Smerekovská, žijúca v Nemecku.

- R E S U M E

Bernard Jaško and Company – Resistance to the Communism in the National Police Forces

It was the main ambition of the communist establishment to have a submissive and loyal State and Public Security. The Fabricated judicial proceedings of Bernard Jaško and his accomplices was a demonstration of this ambition. The Communist leaders had to stop the influence of the church upon the armed strengths because of some information leaks about important prepared clampdowns against priests. This was also the case of the National police forces members B. Jaško, P. Kalinaj and P. Hajdin, who informed bishop Michal Buzalka by force of Š. Uhrín about some State Security operations against Roman Catholicism. B. Jaško was apprehended one day before his intended escape to another country. Along with him, another 21 people were apprehended. At least six people were physically and mentally pressured to present fabricated transcripts of the inquiry. The judgment of the lower court from 9 November 1949 sentenced B. Jaško and P. Kalinaj to death. The others were sentenced to imprisonment together for 93 years. The Supreme Court upheld the sentence of capital punishment and increased the imprisonment of the others to 144 years. The execution happened early in the morning on 17 February 1951 in the Country court jail in Bratislava. The communist leaders issued an order for the State Security establishment to deliver a verdict of capital punishment for all National police forces and State Security members in this case. The verdicts were intended to have been a deterrent to others and should have sustained the subjugation of the people under a reign of terror. All the convicts in this political trial were rehabilitated after the Velvet revolution. In 2004 the president of the Slovak Republic granted B. Jaško and P. Kalinaj a Ľudovít Štúr honour of III. grade.

Bernard Jaško a spol.
odpor proti komunizmu v ZNB